

Шарапова Світлана Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри земельного та аграрного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: sv.vetasharapova@gmail.com
ORCID 0000-0001-6731-7772

doi: 10.21564/2414–990x.144.156329
УДК 349.4

ПРАВОВІ АСПЕКТИ НЕВИСНАЖЛИВОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Досліджено актуальні питання щодо визначення поняття невиснажливого використання земель, а також особливості такого використання. Визначено необхідність законодавчого закріплення поняття «невиснажливе використання», що допоможе уникнути юридичних прогалин у механізмі регулювання земельних відносин. Наголошується, що невиснажливе використання земель – це використання, яке пов'язане в першу чергу зі збереженням якісного стану земель. Невиснажливе використання земельних ресурсів забезпечує стійке сільськогосподарське виробництво, лісове господарство та підвищення продуктивності ґрунтів.

Ключові слова: невиснажливе використання; земельні ресурси; відновлення; відтворення; природні ресурси.

Шарапова С. В., кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры земельного и аграрного права, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail : sv.vetasharapova@gmail.com ; ORCID 0000-0001-6731-7772

Правовые аспекты неистощительного использования земель

Исследуются актуальные вопросы определения понятия неистощительного использования земель, а также особенности такого использования. Обусловлена необходимость о закреплении на законодательном уровне понятия «неистощительное использование» земель. Отмечается, что неистощительное использования земель – это использование, которое связано в первую очередь с сохранением качественного состояния земель. Словосочетание «истощительное использования» связано с такими категориями как: уменьшение количественных и качественных показателей при использовании земель и других природных ресурсов, уменьшение продуктивности земель, потеря плодородия почв, использование земель способами, которые ухудшают их природные качества. Таким образом, неистощительное использование должно быть направлено в первую очередь именно на сохранение и восстановление как земель, так и других природных ресурсов.

Ключевые слова: неистощительное использование; земельные ресурсы; восстановление; воспроизводство; природные ресурсы.

Вступ. Земля є незамінним природним ресурсом і її розумне використання відіграє важливу роль для підтримки якісного стану як земельних ресурсів, так і навколишнього природного середовища в цілому. Земельні ділянки, які належать до конкретних категорій земельного фонду України, використовуються для різного цільового призначення. В одних випадках земельні ділянки виконують роль територіального базису, в інших – основного засобу виробництва. В останньому разі відповідні земельні ділянки характеризуються певним якісним станом, який може змінюватися в результаті антропогенної діяльності людини.

Трансформація землекористування у процесі земельної реформи спричинила активізацію деградаційних та ерозійних процесів, що зумовлена нехтуванням екологічної придатності земель для вирощування основних сільськогосподарських та інших культур. Крім ерозійних процесів, спостерігається зниження вмісту гумусу в ґрунтах, а також погіршення фізичних та фізико-хімічних властивостей земель. Названі процеси обумовлені також науково необґрунтованим і виснажливим використанням земель.

Отже, невиснажливе використання земельних ресурсів забезпечує стійке сільськогосподарське виробництво, лісове господарство та підвищення продуктивності ґрунтів.

Аналіз літературних даних. Проблема щодо невиснажливого використання земель, відновлення їх якісних показників тою чи іншою мірою розглядалася у працях таких науковців, як: М. В. Шульга (M. V. Shulha), В. Л. Мунтян (V. L. Muntian), Т. В. Лісова (T. V. Lisova) та ін. Однак сутність та розуміння поняття невиснажливого використання земель не були однозначно встановлені й досліджені.

Метою статті є спроба розглянути сутність та розуміння поняття невиснажливого використання земель.

Виклад основного матеріалу. Термін «невиснажливе використання» дуже часто вживається в чинних нормативно-правових актах поряд з термінами «раціональне використання», «відтворення», «збереження» тощо. Так, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 1024, яким схвалено Концепцію боротьби з деградацією земель та опустелювання [1], одним із напрямів вирішення проблеми деградації та опустелювання визначено удосконалення політики у сфері охорони і невиснажливого використання земельних та інших природних ресурсів, збереження ґрунтів і відтворення їх родючості.

Завдання законодавства про екомережу відповідно до ст. 2 Закону України «Про екологічну мережу України» [2] полягає в регулюванні суспільних відносин у сфері формування, збереження та раціонального, невиснажливого використання екомережі як однієї з найважливіших передумов забезпечення сталого, екологічно збалансованого розвитку України, охорони навколишнього природного середовища, задоволення сучасних та перспективних економічних, соціальних, екологічних та інших інтересів суспільства.

Приміром, метою діяльності держлісоохорони відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державну лісову охорону» від 16 вересня 2009 р. № 976 [3] виступає здійснення правових, лісоохоронних та інших заходів, спрямованих на збереження, розширене відтворення, *невиснажливе* використання лісових ресурсів та об'єктів тваринного світу. Крім цього, підвищення ефективності управління лісовим господарством передбачає: запровадження принципів *невиснажливого* лісокористування та екосистемного підходу в процесі реформування і збалансованого розвитку лісового господарства [4].

Як бачимо, земельне та екологічне законодавство широко оперує словосполученням «невиснажливе використання», проте його правовий зміст взагалі не розкривається. Крім цього, термін «невиснажливе використання» використано в національному законодавстві без наповнення його конкретним змістом.

На жаль, словникові джерела не містять визначення поняття «невиснажливе», отже, необхідно звернути увагу на антипод аналізованої категорії – «виснажливе використання». Так, словники української мови зазначають такі варіанти тлумачення слів «виснажувати», «виснажити»: дуже ослаблювати, знесилювати кого-, що-небудь (про втому, голод, хворобу і т. ін.); засівами, посадками без угноєння, добрив позбавляти ґрунти родючості [5, с. 491]. «Виснажуватися», «виснажитися»: дуже ослаблюватися, втрачати сили, знесилюватися; втрачати родючість (про ґрунти); ставати вичерпаним, втрачаючи які-небудь свої запаси [6, с. 347].

Словник-довідник термінів екологічного та природоохоронного змісту надає визначення терміна «виснаження природних ресурсів», розкриваючи його як зменшення кількості та зниження якості природних ресурсів під впливом господарської діяльності людини до рівня, коли порушується рівновага, що забезпечує стійкість природного середовища і життя на Землі, або коли добування й переробка ресурсів стають економічно нерентабельними [7, с. 12].

Отже, можна зробити висновок, що словосполучення «виснажливе використання» пов'язано з такими категоріями як: зменшення кількісних та якісних показників при використанні земель та інших природних ресурсів, зменшення продуктивності земель, втрата родючості ґрунтів, використання земель у спосіб, що погіршує їх природну якість тощо. Таким чином, «невиснажливе використання» повинно бути спрямоване в першу чергу саме на збереження та відновлення як земель, так і інших природних ресурсів.

У спеціальній літературі іноді невиснажливе використання розглядається у складі поняття раціонального використання природокористування. Як стверджують українські вчені-економісти, раціональне природокористування забезпечує максимальний економічний ефект при збереженні екологічної рівноваги у природних і антропогенних системах (геоекосистемах, ландшафтах), тобто сумарне навантаження на екосистеми не перевищує їх рорегенераційної здатності, тим самим величина навантажень не перевищує рівень гранично допустимих антропогенних навантажень. Це контрольоване, нормативне (ощадливе,

невиснажливе) освоєння (використання) природних ресурсів, попередження можливих негативних наслідків діяльності людини, підтримання (підвищення) продуктивності й привабливості природних комплексів і окремих природних об'єктів [8, с. 30].

З цього приводу, О. М. Стефанків (О. М. Stefankiv) та О. М. Максимович (О. М. Maksymovych), наводячи аргументи інших вчених, зазначають: «При раціональному природокористуванні економічна діяльність орієнтується на ресурсозбереження, доцільність використання природно-ресурсного потенціалу і застосування найновіших маловідходних чи майже безвідходних технологій, що дасть змогу не лише істотно покращити стан довкілля, а й отримати значний економіко-екологічний ефект. При цьому невиснажливе природокористування передбачає використання природно-ресурсного потенціалу території за принципами екологічності та доцільності, які дають змогу обмежити виробничу діяльність, виходячи із реального стану природних та антропогенних систем» [9, с. 9–10].

Забезпечення раціонального використання земель – це один із головних принципів земельного законодавства (ст. 5 ЗК України). Також принцип раціонального використання земель розглядається як один із спеціальних принципів земельного права. Його сутність полягає в забезпеченні результативного використання земельних ресурсів з одночасним забезпеченням їх ефективної охорони. Законодавством встановлені спеціальні вимоги з метою збереження ґрунтового шару земель, підвищення їх родючості, збереження і відтворення природних властивостей земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земельних ділянок. Наведені заходи суттєво впливають на стан забезпечення цільового і раціонального використання земельних ресурсів як одного з основних принципів земельного права [10, с. 16].

Необхідно зазначити, що земельне законодавство не містить визначення поняття раціонального використання земель. Відповідно до Державного стандарту 26640-85 «Землі. Терміни та визначення» (не застосовується на території України від 17.03.2017 р.) [11] раціональне використання земель розглядалося як забезпечення всіма землекористувачами в процесі виробництва максимального ефекту в здійсненні цілей землекористування з урахуванням охорони земель та оптимальної взаємодії з природними факторами.

В економічній літературі зустрічаються різні погляди щодо визначення раціонального використання земель. Так, на думку деяких вчених, раціональним повинно вважатись тільки таке використання земель, при якому поряд із виробництвом економічно доцільної кількості продукції зберігається екологічна рівновага всіх природних чинників [12, с. 130]. Для інших дослідників раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їхнє ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання з одиниці площі максимальної кількості продукції за найменших затрат праці та коштів [13, с. 152].

Представник еколого-правової науки В. Л. Мунтян (V. L. Muntian) вважав, що принцип раціонального та ефективного використання природних об'єктів відображає економічний аспект екологічного використання, що виражається в намаганні з мінімальними витратами отримувати найбільший ефект від господарської експлуатації природних ресурсів, не завдаючи при цьому економічної та екологічної шкоди [14, с. 151]. На думку О. В. Луньової, раціональне використання відновлюваних і не відновлюваних природних ресурсів має істотні відмінності. Як юридичний критерій раціонального використання відновлюваних природних ресурсів необхідно застосовувати нарощування стійкості природних екологічних систем, природних і природно-антропогенних об'єктів. Для раціонального використання не відновлюваних природних ресурсів правовими критеріями є: максимально повне їх використання та / або вилучення, економічне витрачання з найменшими втратами при існуючому рівні розвитку техніки і технології [15, с. 70].

Вважаємо, що невиснажливе використання земель не може розглядатися як складова їх раціонального використання. Раціональне використання земель полягає у забезпеченні землекористувачами в процесі господарської та іншої діяльності максимального ефекту в здійсненні цілей землекористування, з обов'язковим урахуванням вимог щодо охорони земель, екологічної безпеки тощо. Що ж стосується невиснажливого використання земель, то воно спрямоване в першу чергу на збереження якісного стану земель.

Так, О. В. Луньова (O. V. Lunova) зауважує, що варто відрізнити правовий зміст раціонального від невиснажливого (рос. «неистощительного») використання природних ресурсів. Раціональне використання природних ресурсів є більш результативним (максимально ефективно), ніж невиснажливе (ефективно, але не максимально). Невиснажливе використання природних ресурсів – просте відтворення спожитих природних ресурсів, без нарощування їх кількісних, якісних і видових характеристик [15, с. 69].

У деяких дослідженнях економістів акцентується увага на тому, що «відновлюваність» рівнозначне поняттю «невиснажливе використання», тобто фактично мова йде про тотожність цих понять. Так, А. В. Прокіп (A. V. Prokip), досліджуючи систему принципів використання відновлюваних енергоресурсів, розглядає принципи екологічності, відновлюваності (невиснажливого використання), релевантності (врахування технологічних та технічних можливостей використання певного відновлюваного енергетичного ресурсу для конкретних потреб), максимізації еколого-економічного ефекту тощо [16]. На думку автора, принцип відновлюваності (невиснажливого використання) передбачає використання конкретного відновлюваного ресурсу в масштабах, які забезпечують відновлення цього ресурсу та не обмежують можливості його споживання в майбутніх періодах. Метою цього принципу виступає забезпечення потрібної кількості ресурсу для забезпечення майбутніх потреб [17, с. 85].

Проектуючи означені підходи до визначення поняття «невиснажливе використання земель», складно погодитися з такими твердженнями щодо тотожності понять «відновлюваність» та «невиснажливе використання».

Так, Т. В. Лісова (Т. V. Lisova), досліджуючи проблеми відновлення земель та інших природних ресурсів, вказує на доцільність вважати відновленням земель систему заходів, спрямованих на відновлення якісного стану земель, утраченого через дію антропогенних або природних (стихійних) факторів, шляхом рекультивациі порушених земель, консервації деградованих і малопродуктивних земель, меліорації земель тощо [18, с. 720]. Як слушно підкреслює науковець, що при відновленні йдеться не тільки про поліпшення якісного стану та підвищення продуктивності земель, а й про інші параметри, наприклад, відновлення ґрунтового покриву порушених земель, тобто їхню рекультивацию. Крім цього, термін «відновлення» видається ширшим, ніж «відтворення». Проте у певних випадках йдеться про відтворення земель як складову їх відновлення. Так, можна вести мову про відтворення земель у разі відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, штучного створення земельних ділянок тощо [18, с. 715].

Отже, відновлення земель пов'язане в першу чергу з якісним станом земельних ділянок. Що стосується «відтворення», то зазначене поняття можна розглядати тільки в аспекті кількісних показників, що в силу особливостей землі як природного ресурсу, не завжди можливо.

Таким чином, навряд чи правильно зводити поняття «невиснажливе використання земель» до поняття «відновлення». Незважаючи на те, що в першому та у другому випадку мова йде про якість земель, ці поняття не є тотожними.

Крім цього, необхідно враховувати особливості перекладу деяких слів з української мови на російську і навпаки. «Невиснажливе» використання земель (рос. «неизнурительное», «неистощительное») – це використання, яке пов'язане зі збереженням якісного стану земель. «Невичерпне» використання (рос. «неиссякаемое», «неисчерпаемое») – це використання, яке пов'язане з процесом відтворення (кількісний аспект) і стосується тільки тих природних ресурсів, які можливо відтворити природним або штучним шляхом (лісові ресурси, об'єкти тваринного світу, об'єкти рослинного світу тощо). У цьому разі процес відтворення природних ресурсів забезпечує невичерпне їх використання. Відтворення насамперед пов'язане з таким поняттям, як «сталій розвиток». В юридичній літературі воно розглядається як поновлюване природокористування, збалансований розвиток економіки і поліпшення стану навколишнього природного середовища [19, с. 58].

Як слушно підкреслюють теоретики права, проблема однакового розуміння того чи іншого терміна є однією з першорядних, до врегулювання якої прагне більшість учених, оскільки відмінності в розумінні одного і того ж поняття або явища гальмують розвиток науки і законодавства [20, с. 2].

Висновок. Отже, відсутність законодавчого закріплення поняття «невиснажливе використання», «раціональне використання», «відновлення», «відтворення» у сучасному земельному законодавстві спричиняє прогалини у механізмі регулювання земельних відносин. Пропонуємо невиснажливе використання земель визначати як таке використання (спосіб використання), при якому

зберігаються якісні властивості земель та якісні й кількісні показники інших природних ресурсів, нерозривно пов'язаних із земельною ділянкою.

Список літератури:

1. Концепція боротьби з деградацією земель та опустелювання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.10. 2014 р. № 1024. *Офіційний вісник України*. 2014. № 86. Ст. 2439.
2. Про екологічну мережу України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1864-IV. *Офіційний вісник України*. 2004. № 29. Ст. 1950.
3. Про затвердження Положення про державну лісову охорону : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.09. 2009 р. № 976. *Офіційний вісник України*. 2009. № 71. Ст. 2447.
4. Концепції реформування та розвитку лісового господарства : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 № 208-р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 16. Ст. 1207.
5. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. 1. 799 с.
6. Новий словник української мови у чотирьох томах. Т. 1. / укладачі : Василь Яременко, Оксана Сліпущко. Київ : Аконіт, 2000. 941 с.
7. Словник-довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів / укладачі : Г. Є. Гончаренко, С. В. Совгіра. Київ : Наук. світ, 2010. 106 с.
8. Приходько М. М. Управління природними ресурсами і природоохоронною діяльністю / М. М. Приходько, М. М. Приходько (мол.). Івано-Франківськ : Фоліант, 2004. 847 с.
9. Стефанків О. М., Максимович О. М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення : монографія. Івано-Франківськ: Сімік, 2012. 180 с.
10. Земельне право : підручник / М. В. Шульга, Н. О. Багай, В. І. Гордєєв та ін. ; за ред. М. В. Шульги. Харків : Право, 2013. 520 с.
11. Про визнання деяких актів Української РСР такими, що втратили чинність, та актів Союзу РСР такими, що не застосовуються на території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 р. № 1066. *Офіційний вісник України*. 2017. № 22. Ст. 602.
12. Бриндзя Г. З. Формування сталого еколого-ландшафтного середовища як основи раціонального землекористування. *Наука й економіка*. 2009. № 3 (15). Т. 2. С. 129–133.
13. Бочко О. І. Питання раціонального використання земельних ресурсів в сучасних умовах. *Економіка АПК*. 2010. № 17 (1). С. 151–155.
14. Мунтян В. Л. Правові проблеми раціонального природокористування : монографія. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1973. 184 с.
15. Лунева Е. В. Рациональное использование природных ресурсов: понятие и правовые критерии. *Теоретические проблемы отраслей права*. 2017. № 8 (129). С. 61–72.
16. Прокіп А. В. Еколого-економічна оцінка заміщення невідновлюваних енергоресурсів біологічно відновлюваними : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2010. 25 с.
17. Прокіп А. В. Еколого-економічна оцінка заміщення не відновлюваних енергоресурсів біологічно відновлюваними : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2010. 212 с.
18. Лісова Т. В. Теоретико-правові проблеми відновлення земель та інших природних ресурсів. *Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні* : колективна монографія / відп. ред. : Т. Є. Харитонова, І. І. Каракаш. Одеса : Вид. дім «Гельветика», 2018. 722 с.
19. Боголюбов С. А., Позднякова Е. А. Правовые основы природопользования и охраны окружающей среды: учебник для академического бакалавриата. Москва : Юрайт, 2015. 395 с. Серия : Бакалавр. Академический курс.
20. Ефимова Е. И. Развитие эколого-правовой терминологии в эколого-правовых исследованиях. *Экологическое право*. 2003. № 3. С. 2–6.

References:

1. Kontsepsiia borotby z dehradatsiieiu zemel ta opusteliuvannia: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.10.2014 r. № 1024. (2014). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 86, art. 2439.

2. Pro ekolohichnu merezhu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 24.06.2004 r. № 1864-IV. (2004). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 29, art. 1950.
3. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro derzhavnu lisovu okhoronu: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.09.2009 r. № 976. (2009). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 71, art. 2447.
4. Kontseptsii reformuvannia ta rozvytku lisovoho hospodarstva: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.04.2006 r. № 208-r. (2006). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 16, art. 1207.
5. Slovnyk ukrainskoi movy. (1970–1980). (Vols. 1–11); Vol. 1. I. K. Bilodid (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. Novyi slovnyk ukrainskoi movy. (2000). (Vols. 1–4); Vol. 1. Vasyl Yaremenko, Oksana Slipushko (Eds.). Kyiv: Akonit [in Ukrainian].
7. Slovnyk-dovidnyk suchasnykh ekolohichnykh ta pryrodookhoronnykh terminiv. (2010). H.Ye. Honcharenko, S.V. Sovhira (Eds.). Kyiv: Nauk. svit [in Ukrainian].
8. Prykhodko, M.M. (2004). Upravlinnia pryrodnyimi resursamy i pryrodookhoronnoiu diialnistiu. Ivano-Frankivsk: Foliant [in Ukrainian].
9. Stefankiv, O.M., Maksymovych, O.M. (2012). Ratsionalizatsiia pryrodokorystuvannia v APK ta formuvannia ekolohichnoi svidomosti naselennia. Ivano-Frankivsk: Simyk [in Ukrainian].
10. Shulha, M.V., Bahai, N.O., Hordieiev, V.I. et al. (2013). *Zemelne pravo*. M.V. Shulha (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Pro vyznannia deiakykh aktiv Ukrainiskoi RSR takymy, shcho vtratyly chynnist, ta aktiv Soiuzu RSR takymy, shcho ne zastosovuiutsia na terytorii Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.11.2016 r. № 1066. (2017). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 22, art. 602.
12. Bryndzia, H.Z. (2009). Formuvannia staloho ekoloho-landshaftnoho seredovyscha yak osnovy ratsionalnoho zemlekorystuvannia. *Nauka y ekonomika, issue 3 (15), Vol. 2, 129–133* [in Ukrainian].
13. Bochko, O.I. (2010). Pytannia ratsionalnoho vykorystannia zemelnykh resursiv v suchasnykh umovakh. *Ekonomika APK, issue 17 (1)* [in Ukrainian].
14. Muntian, V. L. (1973). *Pravovi problemy ratsionalnoho pryrodokorystuvannia*. Kyiv: Vyd-vo Kyiv. un-tu [in Ukrainian].
15. Luneva, E.V. (2017). Racional'noe ispol'zovanie prirodnih resursov: ponjatie i pravovye kriterii. *Teoreticheskie problemy otraslej prava, issue 8 (129), 61–72* [in Russian].
16. Prokip, A.V. (2010). Ekoloho-ekonomichna otsinka zamishchennia nevidnovliuvanykh enerhoresursiv biolohichno vidnovliuvanymy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
17. Prokip, A.V. (2010). Ekoloho-ekonomichna otsinka zamishchennia ne vidnovliuvanykh enerhoresursiv biolohichno vidnovliuvanymy. Lviv [in Ukrainian].
18. Lisova, T.V. (2018). Teoretyko-pravovi problemy vidnovlennia zemel ta inshykh pryrodnykh resursiv. *Aktualni problemy pravovoho rehuliuвання ahrarnykh, zemelnykh, ekolohichnykh ta pryrodoresursnykh vidnosyn v Ukraini*. Odesa [in Ukrainian].
19. Bogoljubov, S.A., Pozdnjakova, E.A. (2015). *Pravovye osnovy prirodoopol'zovanija i ohrany okruzhajushhej sredy*. Moscow: Jurajt [in Russian].
20. Efimova, E.I. (2003). Razvitie jekologo-pravovoj terminologii v jekologo-pravovyh issledovanijah. *Jekologicheskoe pravo, issue 3, 2–6* [in Russian].

Sharapova S. V., PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Land and Agrarian Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail : sv.vetasharapova@gmail.com ; ORCID 0000-0001-6731-7772

Legal aspects of non-exhaustive use of land

The problem of the non-exhaustive use of land, the restoration of their qualitative indicators, the reproduction of natural resources in one way or another were considered in the writings of scientists, but

the essence and understanding of the concept of non-exhaustive use of land was not analyzed. The article emphasizes that current land and environmental legislation widely uses the phrase “non-exhaustive use”, but its legal content is not disclosed at all. In addition, the term “non-exhaustive use” is used in national legislation without filling it with any content.

The article emphasizes that the term “exhausting use” is associated with such categories as: reduction of quantitative and qualitative indicators in the use of land and other natural resources, reduction of land productivity, loss of soil fertility, land use in a way that impairs their natural quality, etc. Thus, “non-exhaustive use” should be aimed primarily at the preservation and restoration of both land and other natural resources.

The article is devoted to the research of topical issues concerning the definition of the non-exhaustive use of land and the peculiarities of such use. The article defines the need for legislative consolidation of such concepts as “non-exhaustive use”, “rational use”, “restoration”, “reproduction”, which leads to the emergence of legal gaps in the mechanism of regulation of land relations. The author of the article emphasizes that non-exhaustive use of land is a use which is connected, first of all, with the preservation of a qualitative state of land. Non-exhaustive use of land resources provides sustainable agricultural production, forestry and soil productivity.

It is proposed to consider non-exhaustive use of land as a use (mode of use), which preserves the qualitative properties of land and qualitative and quantitative indicators of other natural resources, inextricably linked with the land.

Keywords: non-exhaustive use; land resources; restoration; reproduction; natural resources.

Рекомендоване цитування: ППарапова С. В. Правові аспекти невиснажливого використання земель. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 144. С. 100–108. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.144.156329>.

Suggested Citation: Sharapova, S.V. (2019). Pravovi aspekty nevysnazhlyvoho vykorystannia zemel [Legal aspects of non-exhaustive use of land]. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 144, 100–108*. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.144.156329> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 11.02.2019 р.